

Ewakuacja – pojęcie, zasady i podstawy prawne

Evacuation – definitions, rules and legal basis

Centralna Biblioteka Wojskowa
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
ul. Ostrobramska 109
04-041 Warszawa
Dyrektor:
dr Jan Tarczyński

W artykule zostało przedstawione pojęcie ewakuacji oraz jej podziały według różnych kryteriów. Omówiono główne zasady, jakimi należy się kierować by proces ewakuacji przebiegał szybko i sprawnie i w sposób minimalny wpływał na życie i zdrowie ewakuowanych ludzi. Opisano także wybrane akty prawa międzynarodowego i krajowego odnoszące się do omawianego pojęcia.

This article presents the definition of evacuation as well as considers its divisions in various criteria. It discusses the main principles how to make the evacuation process quicker and more effective and how to low the impact on the lives and health of evacuated people. According to the theme selected acts of international and domestic law were also described.

Wstęp

Od zarania dziejów sytuacje stwarzające zagrożenie dla ludzi, zmuszały ich do poszukiwania bezpieczniejszych schronień, a przez to równie często do migracji. Działania te polegały z reguły na chaotycznej ucieczce spanikowanych ludzi. Dopiero doświadczenia współczesnych konfliktów zbrojnych począwszy od wojen światowych, pozwoliły zrozumieć rolę wczesnej i planowej ewakuacji w ochronie ludności. Celem artykułu jest przedstawienie pojęcia ewakuacji oraz jej usytuowania w prawie.

Najogólniej należy ją rozumieć jako jedną z metod fizycznej ochrony ludności i mienia obok ukrycia, zaciemnienia, ostrzegania i alarmowania, ratownictwa oraz ochrony tzw. dóbr niezbędnych do przeżycia. Najlepszym rozwiązaniem jest jej połączenie z ostrzeganiem i alarmowaniem, ochroną dóbr oraz, w razie zaistnienia takiej potrzeby, z ratownictwem medycznym.

Pojęcie ewakuacji

Definiując ewakuację bardzo ogólnie, można stwierdzić, iż są to przedsięwzięcia związane ze zorganizowanym przemieszczaniem ludności, zwierząt i niezbędnego mienia z rejonów zagrożonych do bezpieczniejszych. Najbardziej rozbudowaną definicję odnajdujemy w pracy *Ewakuacja jako sposób ochrony ludności* - „zorganizowane przemieszczenie (usuwanie, wynoszenie, wywożenie, wyprowadzanie) ludności, wszelkiego rodzaju dóbr materialnych oraz zwierząt hodowlanych z obszarów lub obiektów zagrożonych i objętych skutkami działań zbrojnych albo katastrof w celu ich ochrony, udzielenia pomocy (ratunku) i ograniczenia strat materialnych [1]”.

W czasie działań wojennych oznacza natomiast „wywożenie (wynoszenie) z terenu działań wojennych rannych, chorych i porażonych żołnierzy, usuwanie ludności cywilnej, sprzętu i materiałów wojskowych, jeńców wojennych oraz mienia państwowego i zdobycznego mającego znaczenie dla dalszych działań [2]”. W terminologii wojskowej wyróżnia się ponadto ewakuację medyczną, weterynaryjną, materiałową, techniczną, ludności cywilnej i dóbr niezbędnych oraz jeńców i zdobyczy wojennych.

Szef Obrony Cywilnej Kraju podaje w swych wytycznych kolejną definicję omawianego pojęcia. W tym dokumencie została ona określona jako „przemieszczanie się ludności i transport mienia z rejonów, w których występują zagrożenia do miejsc bezpiecznych [3]”. Stosując kryterium rodzaju i skali zagrożeń, zdefiniowano ewakuację I, II i III stopnia.

Ewakuacja I stopnia oznacza niezwłoczne przemieszczenie ludności, zwierząt, mienia z miejsc, w których wystąpiło nagle, nieprzewidziane bezpośrednio zagrożenie poza jego strefę. Jest realizowana bezpośrednio po zaistnieniu zagrożenia, a organizowana na polecenie wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, starosty, wojewody.

Za ewakuację II stopnia uznano uprzednio przygotowane i planowe przemieszczenie ludności, zwierząt, mienia z rejonów i obiektów przyległych do rejonów i innych obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie. Realizuje się ją już w sytuacji wystąpienia symptomów takiego zagrożenia. Decyzję o jej rozpoczęciu podejmuje również wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta, wojewoda.

Słowa kluczowe:

ewakuacja, sytuacja kryzysowa, zarządzanie kryzysowe, obrona cywilna

Key words:

evacuation, crisis situation, crisis management, civil defence

Adres do korespondencji:
Mgr Magdalena Masłowska-Szczerba
Centralna Biblioteka Wojskowa
im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
ul Ostrobramska 109
04-041 Warszawa
e-mail: mmaslowska@cbw.pl

Ewakuacja III stopnia jest rozpoczyna w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny. Jest prowadzona podczas podwyższania stanu gotowości obronnej państwa i może przybrać następujące formy: „organizację ewakuacji z przewidywanych rejonów działań operacyjnych Sił Zbrojnych [4]” lub „organizację ewakuacji ludności, która wyrazi chęć opuszczenia obszarów potencjalnie zagrożonych prowadzeniem działań militarnych [4]”.

O jej podjęciu decydują terenowe organy obrony cywilnej (OC) lub organy wojskowe na określonych zasadach [5]. Wytyczne Szefa OC Kraju wskazują również na tzw. samoewakuację, czyli przemieszczanie się ludności z rejonów, w których ich życie i zdrowie jest zagrożone w sposób bezpośredni do miejsc bezpiecznych, w oparciu o środki własne.

Ewakuację możemy podzielić również ze względu na formę jej przebiegu, co przedstawia Tabela 1, ukazująca również podział na ewakuację ludzi i mienia:

Największym zagrożeniem, które może pociągnąć za sobą ewakuację, stanowi konflikt zbrojny, a w czasie pokoju pożar. Inne zagrożenia to atak terrorystyczny, katastrofy naturalne inne niż pożar, awarie techniczne, skażenie promieniotwórcze, zagrożenie biologiczne i chemiczne.

Rozpoczynając ewakuację (każdego przedstawianego np. w tabeli typu), w pierwszej kolejności powinna zostać ustalona ilość osób znajdujących się w niebezpieczeństwie, ich wiek, stan psychiczny i lokalizacja, rodzaj zagrożenia i drogi dojścia do zagrożonych [6].

W przypadku pożaru, przemieszczając się w zagrożonym budynku, należy postępować według kilku zasad:

- 1) nie wybijać szyb, starać się o ile to możliwe wchodzić drzwiami;
- 2) sprawdzać stopień nagrzania drzwi oraz otwierać je w określony sposób;
- 3) chronić drogi oddechowe;
- 4) poruszać się w pozycji pochylonej, jak najbliżej podłoga [6].

Ewakuujące się lub ewakuowane osoby z pomieszczeń, w których powstał pożar, powinny ponadto okryć się czymkolwiek w przypadku, gdy muszą przebyć strefę płomieni, nie skakać z okien na kondygnacjach powyżej parteru oraz nie korzystać z wind. Jeśli drogi ewakuacyjne zostały odcięte i nie ma możliwości pokonania strefy płomieni, musimy uszczelnić pomieszczenie, skierować się w stronę okna i czekać na pomoc ratownika [6]. Inaczej proces ten będzie przebiegał w wysokościowcu [7].

W Polsce myśl o planowej ewakuacji na wielką skalę towarzyszyła od początku tworzeniu systemu obrony przeciwlotniczej biernej. Pierwszy plan wycofania powstał w 1926 roku, następny zaś w marcu 1939 roku. Oba plany dotyczyły wycofania urzędów, ludności i mienia z zagrożonych obszarów państwa. Planowanie miało rozpocząć się

Tabela 1.
Ewakuacja ludzi i mienia.

Ewakuacja osób	Ewakuacja mienia
Rozproszenie – samodzielne wyjazdy osób z rejonów o znacznym zagęszczeniu ludności do miejsc samodzielnie wybranych, następujące przed planową ewakuacją i w jej początkowej fazie	Rozproszenie – przeniesienie zagrożonego, cennego mienia przez pracowników odpowiedzialnych za jego ewakuację do wybranych miejsc zlokalizowanych na terenie obiektu
Rozśrodkowanie – wyjazdy mieszkańców do miejsc wskazanych, organizowane i kierowane z reguły przez organy obrony cywilnej, za pomocą własnych i zbiorowych środków transportu	Rozśrodkowanie – wywiezienie mienia poza teren obiektu do wcześniej ustalonych i przygotowanych miejsc w danym mieście przez pracowników i inne wyznaczone osoby własnymi i przydzielonymi środkami transportu
Wycofanie – wyjazdy ludności organizowane w czasie działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych zgodnie z ustaleniami osób kierujących operacją wojskową lub akcją ratowniczą, mogące obejmować tylko niektóre grupy ludzi	Wycofanie – wywóz mienia ruchomego poza obręb danego miasta zgodnie z ustaleniami osób kierujących operacją wojskową podczas wojny bądź akcją ratowniczą w czasie powodzi, pożaru, katastrofy budowlanej lub innego zagrożenia czasu pokoju
Przejazd ewakuacyjny – obejmujące ludzi, którzy przemieszczają się przez obszar ewakuowany celem znalezienia tymczasowego schronienia lub uzupełnienia zapasów (żywności, wody, paliwa)	Przejazd ewakuacyjny – transport mienia przez teren ewakuowany mający na celu ulokowanie w schronieniu tymczasowym
Ewakuacja anarchiczna – ucieczka, dokonywana przez ludność nie znającą zasad zorganizowanych przemieszczeń lub nie podporządkowującą się zasadom wyjazdów	Ewakuacja anarchiczna – spontaniczne wyrzucanie mienia różnego typu np. przez okna budynku, przenoszenie ich w wyniku niespodziewanego zdarzenia poza teren obiektu bez wcześniej ustalonego planu lub niezgodnie z jego postanowieniami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie K. Przeworski, *Ewakuacja jako sposób ochrony ludności*, AON, Warszawa 2002, s. 8-10.

w czasie pokoju, prawo zarządzania powierzono Naczelnemu Wodzowi, a organizację ministrom spraw wojskowych, wewnętrznych i komunikacji [8]. Współcześnie jej zastosowanie będzie miało miejsce w przypadku wystąpienia rozległej powodzi. Pierwszeństwo mają oczywiście matki i dzieci, kobiety ciężarne, osoby starsze, chore i niepełnosprawne, przebywające w zakładach opiekuńczych, domach dziecka, szpitalach oraz podopieczni opieki społecznej. Ewakuacji nie podlegają osoby wchodzące w skład organizacji ratowniczych, ochrony ludności i porządku publicznego, zapewniające funkcjonowanie społeczności, funkcjonariusze formacji uzbrojonych (niewchodzącymi w skład sił zbrojnych) oraz osoby, które otrzymały przydziały mobilizacyjne i organizacyjno-mobilizacyjne i inne niezbędne osoby. Przy masowej ewakuacji niezbędne jest wydanie ludności kart ewakuacyjnych celem ewidencji przemieszczających się ludzi. Znajdują się naniej dane osobowe, wyznaczone miejsce czasowego pobytu oraz adnotacja o możliwej odmowie poddania się temu procesowi. Zapis ten na kartach pojawił się stosunkowo niedawno z uwagi na stawiany często przez ludzi opór – szczególnie chęć pilnowania dobytku przed potencjalną grabieżą. Podpisanie takiego oświadczenia zwalnia natomiast służby ratownicze z odpowiedzialności za zdrowie i życie danej osoby.

Uwarunkowanie prawne ewakuacji

Obecnie najwięcej odniesień prawnych związanych z procesem ewakuacji ludności i mienia odnajdziemy m. in. w:

- 1) Ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. *Kodeksu pracy*,
 - 2) Ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 roku *o stanie klęski żywiołowej*,
 - 3) Ustawie z dnia 29 sierpnia 2002 roku *o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej*,
 - 4) Ustawie z dnia 26 kwietnia 2007 roku *o zarządzaniu kryzysowym*,
 - 5) Ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 roku *o ochronie przeciwpożarowej*,
 - 6) Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 roku *w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin*,
 - 7) Rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 kwietnia 2006 roku *w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów*.
- Nawiązując do wcześniej wspomnianych wytycznych Szefa OC Kraju, warto przedstawić zakres działań jednostek obrony cywilnej w stosunku do ewakuacji ludności. Należą do nich następujące zadania: ochrona ludności, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w konfliktach zbrojnych i w czasie

kłęsk żywiołowych oraz współdziałanie z innymi służbami w zakresie zwalczania zagrożeń i usuwania ich skutków. W drodze rozporządzenia natomiast określone zostaną oddziały odpowiedzialne za wykrywanie zagrożeń, ostrzeganie, alarmowanie i prowadzenie akcji ratunkowych (w tym ewakuacji).

Sam Szef OC Kraju odpowiada natomiast za przygotowywanie, wydawanie i opiniowanie projektów aktów normatywnych dotyczących obrony cywilnej; uzgadnianie projektu planu OC państwa z Ministrem Obrony Narodowej oraz innymi ministrami; określanie założeń do planów OC województw, powiatów, gmin i przedsiębiorców i dokonywanie oceny stanu ich przygotowań; opracowywanie programów oraz wytyczanie kierunków kształcenia i szkolenia pracowników, ratowników i ludności cywilnej w zakresie OC; planowanie zapotrzebowania w środki finansowe i materiałowe niezbędne do realizacji zadań; określanie założeń dotyczących ewakuacji ludności i mienia na wypadek masowego zagrożenia; organizowanie i koordynowanie ćwiczeń w zakresie OC; kontrolowanie przygotowania formacji OC i ratowników do prowadzenia działań ratowniczych oraz kontrolowanie warunków odbywania zasadniczej służby w obronie cywilnej [9].

Odpowiednio w stosunku do ewakuacji szefowie OC niższych szczebli mają w swoim zakresie zadań: przygotowanie i organizację ewakuacji ludności na wypadek powstania masowego zagrożenia dla życia i zdrowia na znacznym obszarze, planowanie i zapewnienie środków transportowych, warunków bytowych oraz pomocy medycznej [10] i społecznej dla ewakuowanych oraz ewakuację dóbr kultury i innego mienia na wypadek zagrożenia zniszczeniem [9].

W ustawie o stanie klęski żywiołowej odnajdujemy m. in. następujące nakazy związane z procesem ewakuacji [11]:

- oddelegowaniu pracowników do dyspozycji organu kierującego działaniami prowadzonymi w celu zapobieżenia skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięcia,
- stosowaniu środków lub zabiegów niezbędnych do zwalczania chorób zakaźnych ludzi i zwierząt w celu zniwelowania ryzyka wystąpienia epidemii lub epizootii (chorób zakaźnych zwierząt),
- opróżnieniu lub zabezpieczeniu lokali mieszkalnych bądź innych pomieszczeń,
- ewakuacji w ustalonym czasie z określonych miejsc, obszarów i obiektów, (lub zakazu) przebywania w określonych miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach i określonego sposobu przemieszczania się,
- ograniczeniu lub odstąpieniu od określonych zasad bezpieczeństwa i higieny pracy bez bezpośredniego narażenia życia lub zdrowia pracownika.

Gdy żaden z wymienionych stanów nadzwyczajnych nie zostanie ogłoszony, a powstałe zagrożenie jest na tyle

duże, iż negatywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa ludzi i zakłóca funkcjonowanie organów administracji publicznej, możemy mówić o sytuacji kryzysowej [12]. Podstawą do przeprowadzenia szybkich i skutecznych działań mających wówczas na celu ochronę ludności jest wcześniej przygotowany plan zarządzania kryzysowego wraz z załącznikami funkcjonalnymi, zawierającymi m. in. szczegółowy opis przebiegu planowej ewakuacji [12]. Najważniejsze postanowienia *Kodeksu pracy* [13] dotyczą obowiązków pracodawcy i pracowników odnośnie ochrony życia i zdrowia ludzi oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy (bhp). Zgodnie z ich treścią pracodawca powinien znać przepisy o ochronie pracy, organizować pracę w sposób zapewniający odpowiednie warunki pracy, zapewniać przestrzeganie przepisów i zasad bhp oraz poleceń właściwych organów nadzoru (Państwowej Inspekcji Pracy, Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Inspekcji Nadzoru Budowlanego), informować pracowników o zagrożeniach mogących wystąpić w zakładzie pracy, kierować pracownikami na profilaktyczne badania lekarskie, wyznaczyć pracowników do udzielania pierwszej pomocy oraz zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej i ewakuacji, zorganizować łączność z zewnętrznymi służbami ratowniczymi, zapewnić środki niezbędne do wykonywania wyżej wymienionych działań.

W myśl ustawy oraz rozporządzenia o ochronie przeciwpożarowej [14, 15] właściciele budynków są zobowiązani do zapewnienia osobom przebywającym na terenie ich obiektu możliwości ewakuacji w przypadku wystąpienia zagrożenia. Działania ratownicze, wśród których znajduje się również ewakuacja, mogą prowadzić jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej oraz inne jednostki ratownicze. Kierującymi działaniami, gdy zajdzie taka konieczność, zarządza ewakuację ludności i mienia, wstrzymuje ruch drogowy, wprowadza zakaz przebywania osób trzecich w rejonie działań oraz przejmuje w użytkowanie na czas działań nieruchomości i ruchomości przydatne w prowadzonych czynnościach ratowniczych.

W rozporządzeniu [15] umieszczono ponadto przepisy dotyczące zakazu wykonywania czynności mogących utrudniać przebieg ewakuacji. Są to zamykanie drzwi ewakuacyjnych w sposób uniemożliwiający ich natychmiastowe użycie i zmniejszanie wymiarów dróg ewakuacyjnych, wykorzystywanie dróg ewakuacyjnych jako miejsc oczekiwania na wejście do innych pomieszczeń, umieszczanie instrukcji postępowania na wypadek zagrożenia (głównie pożaru) wraz z wykazem telefonów alarmowych w miejscach mało widocznych, nieprawidłowe oznakowanie znakami bezpieczeństwa dróg ewakuacyjnych lub jego brak, składowanie materiałów palnych na drogach ewakuacyj-

nych lub umieszczanie przedmiotów na tych drogach w sposób zmniejszający ich szerokość albo wysokość poniżej wymaganych wartości, niewłaściwe oznakowanie miejsc usytuowania drabin ewakuacyjnych, miejsc zbiórki do ewakuacji, miejsc lokalizacji kluczy do wyjść ewakuacyjnych, uniemożliwianie lub ograniczanie dostępu do wyjść ewakuacyjnych. Wszystkie drogi i wyjścia ewakuacyjne oraz inne ważne dla ewakuacji miejsca powinny być ponadto odpowiednio oznakowane zgodnie z odpowiednią normą [16]. Uogólniając, w obiekcie przeznaczonym na pobyt ludzi warunki powinny pozwalać na szybkie i sprawne przeprowadzenie ewakuacji w razie zaistnienia takiej potrzeby.

Prawo międzynarodowe określa także ogólne przepisy dotyczące ewakuacji osób podczas konfliktów zbrojnych międzynarodowych i niemiędzynarodowych. W artykule omówiono:

a) *Konwencję genewską o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 roku;*

b) *Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I),* Genewa, 8 czerwca 1977 r.;

c) *Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II),* Genewa, 8 czerwca 1977 r.

Zgodnie z *IV Konwencją genewską* [17] cała ludność cywilnej w czasie wojny przysługuje prawo do przemieszczenia do stref bezpiecznych – rejonów ewakuacji, nazywanych w niej strefami i miejscowościami sanitarnymi lub strefami zneutralizowanymi (wolne od działań wojennych). Ochronę zapewnia się wszystkim, bez względu na rasę, narodowość, wyznawaną religię, czy poglądy polityczne. Szczególną opieką należy otoczyć „rannych i chorych, kaleki, starców i dzieci w wieku poniżej lat 15, kobiety ciężarne i matki dzieci poniżej lat 7 [17]”. W celu usprawnienia masowych przemieszczeń państwa – strony konwencji mogą zawierać oddzielne umowy, układy [17].

W protokołach dodatkowych [18,19] do konwencji genewskich zostało przedstawione pojęcie obrony cywilnej oraz zakres jej zadań, do których należą m. in.: służba ostrzegawcza, ewakuacja, przygotowanie i organizacja schronów, ratownictwo, walka z pożarami, inne działania ochronne oraz przedsięwzięcia związane z zabezpieczeniem logistycznym.

Przepisy podkreślają szczególnie ochronę kobiet, kobiet ciężarnych i karmiących oraz dzieci.

Na ewakuację dzieci muszą zgodzić się ich opiekunowie, jeśli można do nich dotrzeć.

Nie wolno przemieszczać nieletnich poza granice państwa, chyba że tymczasowo, gdy zachodzi konieczność ochrony ich życia i zdrowia lub ich bez-

pieczeństwo jest poważnie zagrożone. Nad każdą ewakuacją tego rodzaju powinno czuwać „Mocarstwo Opiekuncze” [18], działając w porozumieniu z zainteresowanymi stronami. Każdemu ewakuowanemu dziecku powinna być zapewniona, prócz podstawowych środków niezbędnych do przetrwania, możliwie ciągła nauka oraz późniejszy powrót do rodziny. Dla ułatwienia państwo, które przyjmuje ewakuowane dzieci, wydaje karty pozwalające na ich identyfikację.

Podsumowanie

Podsumowując rozważania zawarte w artykule warto zwrócić uwagę, iż ewakuacji nie należy łączyć jedynie z konfliktem zbrojnym. Obecnie jest jedną z najczęściej stosowanych form ochrony ludności w przypadku wystąpienia zagrożeń niemilitarnych. Równie rzadko mamy do czynienia z ewakuacją dużych skupisk ludzkich. Częściej jest to niewielka liczba ludzi ewakuowana z jednego lub kilku obiektów. Ewakuacja ludności wymuszona przez siły natury, jak pisze Andrzej Kurant w *Ewakuacji ludności*, nie jest przedsięwzięciem łatwym, jednak zdecydowanie łatwiejszym niż w okresie wojny [8]. Trudno się jednak zgodzić z tym zdaniem, biorąc pod uwagę powódź z 1997 i 2010 r.

Trudność ta wynika często z niechęci ludzi do ewakuacji, a czasem nawet ze skrajnego oporu. Nauczeni doświadczeniem, groźbą kradzieży wolą zostać w domu i pilnować dobytku. Podpisują oświadczenia o niepoddaniu się ewakuacji, by potem wzywać pomocy. Zwiększają się przez to koszty prowadzonych działań. Ludzie nie zdają sobie sprawy, iż ewakuacja na ostatnią chwilę naraża ich życie i mienie na zagrożenie dużo większe niż przy decyzji poddania się ewakuacji planowej.

Kolejnym aspektem utrudniającym ten proces jest stopień zurbanizowania dużych polskich miast (szczególnie stolicy) oraz liczba ich potencjalnie ewakuowanych mieszkańców. Ewakuację stolicy można jak najbardziej zaplanować. Problem pojawi się jednak przy jego realizacji. Przy tak dużej liczbie mieszkańców nie sposób uniknąć paniki – ludzi, którzy w pośpiechu zapakują się do samochodów i wszyscy prawie w jednym czasie wyjadą na ulice. Finał takich działań jest prosty do oszacowania – niebotyczne korki, które staną się pierwszym klockiem domino rozpoczynającym lawinę nieszczęść. W takiej sytuacji należało by rozważyć koncepcję *stay put*, gdzie zaleca się pozostanie na miejscu w pomieszczeniach przygotowanych do zapewnienia ludziom przetrwania [20]. Powinniśmy starać się wdrożyć na polski grunt najważniejszą zasadę z amerykańskiego podręcznika *Czy jesteś gotowy?* wydanego przez Federalną Agencję Zarządzania Kryzysowego, która mówi: „W pewnym zakresie i przez określony czas obywatel i jego rodzina powinni być w stanie sami

zapewnić sobie przetrwanie (nawet do 3 dni) [20]”.

Podstawową zasadą, którą należy się kierować przy prowadzeniu ewakuacji jest pierwszeństwo ludzi nad zwierzętami i mieniem, nawet jeśli są to obiekty zabytkowe czy zwierzęta zagrożone wyginieciem. Ewakuowani muszą zostać wszyscy, którzy znajdują się w strefie zagrożenia ze szczególnym uwzględnieniem osób uprzywilejowanych (matki, dzieci, itp.). Działania ratownicze, aby były przeprowadzone szybko i sprawnie, powinny zostać wcześniej zaplanowane i wielokrotnie przećwiczone (nie tylko na papierze).

Piśmiennictwo:

1. **Przeworski K.** Ewakuacja jako sposób ochrony ludności. AON, Warszawa 2002, 8-9.
2. Mała encyklopedia wojskowa, t. 1 A-J. Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1967, 380.
3. Wytyczne Szeffa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 17 października 2008 r. w sprawie zasad ewakuacji ludności, zwierząt i mienia na wypadek masowego zagrożenia.
4. Instrukcja w sprawie zasad ewakuacji ludności, zwierząt i mienia na wypadek masowego zagrożenia. Warszawa, 2008, 5.
5. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2002, nr 156, poz. 1301, z późn. zm.).
6. **Bielicki P. P.** Ratownictwo i ewakuacja podczas pożaru. Centralna Szkoła Państwowej Straży Pożarnej, Częstochowa, 2001, 7-10, 10-13, 26-27.
7. **Langowski K.** Ewakuacja ludzi z wieżowców. Przegląd Obrony Cywilnej 2012; 1: 28-31.
8. **Kurant A.** Ewakuacja Ludności. AON, Warszawa, 1996, 8-11.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw, powiatów i gmin (Dz. U. 2002, nr 96, poz. 850).
10. **Nowak E.** Logistyka w sytuacjach kryzysowych. AON, Warszawa, 2009, 62-64.
11. Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. 2002, nr 62, poz. 558, z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007, nr 89, poz. 590, z późn. zm.).
13. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. 1974, nr 24, poz. 141, z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. 1991, nr 81, poz. 351, z późn. zm.).

15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów (Dz. U. 2006, nr 80, poz. 563).

16. Polska Norma PN-92/N-01256/02 Znaki bezpieczeństwa. Ewakuacja z 1992 roku.

17. Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny z dnia 12 sierpnia 1949 roku (Dz. U. 1956, nr 38, poz. 171).

18. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I), Genewa, 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. 1992, nr 41, poz. 175).

19. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych, Genewa, 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. 1992, nr 41, poz. 175).

20. **Kitler W., Skrabacz A.** Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Warszawa, 2010, 99, 113-114.